

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neža Beguš

Gospodarsko-politični razvoj Kitajske

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neža Beguš

Mentorica: izr. prof. dr. Cirila Toplak

Gospodarsko-politični razvoj Kitajske

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

*»Anyone who has never made a mistake
has never tried anything new« (Albert Einstein)*

Zahvala

Najlepša hvala mentorici izr. prof. dr. Cirili Toplak za vso pomoč pri pisanju diplomskega dela.

Posebna zahvala gre družini, ki mi je tudi v najtežjih trenutkih stala ob strani.

Gospodarsko-politični razvoj Kitajske

Kitajska trenutno velja za drugo gospodarstvo sveta. Vendar se tehnološko-inovativni narod ne bo zadovoljil s tem mestom, kajti cilji gospodarsko najhitreje rastoče države so namreč veliko večji. Prav zaradi te njihove neustavljivosti se bomo poglobili v državo, ki želi postati vodilna gospodarska sila sveta. Ob prebiranju literature lahko kaj kmalu opazimo, da je slika države dandanes zelo drugačna kot pa pred letom 1978, ki velja za prelomno leto v kitajski zgodovini. Pregled kitajske zgodovine nam prikaže, kje tičijo glavni razlogi za pospešen gospodarski razvoj in ekonomsko-politični uspeh. V diplomskem delu bomo predelali zgodovino države od leta 1911, ko pade zadnja dinastija in se začne oblikovati republika, obenem pa bomo zajeli razcvet komunizma, ki je imel dolgo časa v rokah glavne vaje. Ob nastanku Ljudske republike Kitajske leta 1949 se je država lotila politične obnove, ki je pripeljala do kulturne revolucije in tako vplivala na nadaljnji razvoj in splet dogodkov, ki so bili povod za zelo pomembne reforme. Z reformami se je država začela gospodarsko povzpenjati in prišla do moči in položaja, na katerem je danes. Razvoj države ima pomembno vlogo pri povezovanju s preostalim svetom, zato bomo v zadnjem delu diplomskega dela obravnavali sodelovanje med Slovenijo in Kitajsko. Državi imata dobro diplomatsko-gospodarsko politiko, predvsem na račun kitajskih investicij pri nas, ki omogočajo nove možnosti za napredek in razvoj.

Ključne besede: Kitajska, LRK, modernizacija, reforme, sodelovanje.

Economic and political development of China

China is currently world's second-biggest economy. However, the technologically innovative nation will not be satisfied with such ranking, as the ambitions of this economically fastest-growing country reach far beyond. This unstoppable tendency persuaded me to learn more about the country aspiring to become world's leading economy. Written materials soon show that today, the country presents a completely different picture than in the years before 1978, which is regarded a milestone in Chinese history. An overview of Chinese history reveals the main reasons for the rapid economic development and the economic and political success. My diploma thesis deals with the history of the country since 1911, with the fall of the last dynasty and the emergence of the republic. It encompasses the rise of communism, which kept the upper hand for a long time. After the establishment of the People's Republic of China in 1949, the country embarked on political reorganisation, which led to the Cultural Revolution and thus affected further development and the events that triggered essential reforms. The reforms, in turn, caused the country's economic rise and accession to the status and power which it still holds today. The country's development has an important role in the linking with the rest of the world; therefore, the last part of the thesis also touches on cooperation between Slovenia and China. The two countries maintain a positive diplomatic and economic policy, particularly due to Chinese investment in Slovenia, which facilitates new opportunities for progress and development.

Key words: China, PRC, modernisation, reforms, cooperation.

KAZALO VSEBINE

1	METODOLOŠKI OKVIR	6
2	UVOD	7
2.1	Revolucija leta 1911 in nastanek republike Kitajske.....	8
2.2	KKP in razvoj komunizma na kitajskem	9
2.3	Kitajsko-japonska vojna	10
3	MODERNIZACIJA LRK	13
3.1	Gospodarsko in politično dogajanje v republiki	13
3.2	Kulturna revolucija	15
4	REFORMNA POLITIKA	17
4.1	Reforma kmetijstva.....	19
4.2	Reforma industrije	20
4.3	Urbanizacija.....	22
4.4	Politika odpiranja.....	23
5	SODELOVANJE SLOVENIJE IN KITAJSKE	25
5.1	Značilnosti sodelovanja med državama in pomembni bilateralni sporazumi, ki urejajo to sodelovanje.....	25
5.2	Ali lahko govorimo o pozitivnem ali negativnem vplivu na naše gospodarstvo?.....	29
5.3	Sodelovanje v prihodnosti	30
6	ZAKLJUČEK	32
7	LITERATURA	36

1 METODOLOŠKI OKVIR

Kitajska je dolgo časa veljala za državo z nizkim življenjskim standardom. Danes lahko vidimo, da je ta slika povsem drugačna. Na različnih medijskih portalih lahko najdemo članke, ki govorijo temu v prid. Ob koncu 20. stoletja so se čedalje bolj porajale trditve, ki so namigovala, da bo država postala vodilna gospodarska sila sveta. Leta 1978 je bilo prelomno leto v kitajski zgodovini. V tem času so pričeli z izvajanjem programa ekonomskih in političnih reform, in sicer z namenom usmeritve v liberalizacijo gospodarstva. Želeli so, da bi se produktivnost in gospodarska rast dejansko povečali, ampak za tak cilj so bile nujno potrebne reforme. Namen diplomskega dela je podrobneje pogledati kmetijsko reformo, reformo industrije, urbanizacije, politike odpiranja mednarodni trgovini in obdobja razvoja kitajskega gospodarstva. Predstaviti želimo pomembne zgodovinske dogodke in na ta način razširiti pogled na razvoj kitajskega gospodarstva. Zdi se namreč, da so na uspešen gospodarski razvoj vplivale predvsem pomembne politične odločitve in zunanje okoliščine. To je tudi naše glavno raziskovalno vprašanje: Katere politične odločitve in zunanje okoliščine so določale razvojne reforme kitajskega gospodarstva?

Na začetku pisanja diplomskega dela smo si oblikovali okvirni koncept, na podlagi katerega smo poiskali ustrezno literaturo in podatke, ki so nam pri pisanju koristili. Delo smo zastavili na kombiniranem metodološkem pristopu, v okviru katerega smo uporabili metodo deskripcije. Gre za opisovanje zgodovinskih dejstev, zgodovinsko metodo, komparativno metodo in metodo kompilacije, s katero smo povzeli različna stališča, sklepe in spoznanja. Pri pisanju smo se oprli na tujo in domačo literaturo, članke v strokovnih revijah in spletne vire.

Splošno znano je, da je zgodovina države zelo dolga in pestra, zato smo se pri delu omejili in obdelali predvsem moderno obdobje od leta 1912 naprej. Temu primerno pa je zastavljeno tudi diplomsko delo. To je sestavljeno iz uvoda, dveh poglavij in sklepa, kjer smo tudi odgovorili na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Uvodni del razglablja o Republiki Kitajski od leta 1912 pa do leta 1949, ko se je končala državljanska vojna. Še istega leta pa je bila tudi uradno razglašena ustanovitev Ljudske republike Kitajske. V tem delu so zajeti vzpon komunizma na Kitajskem, japonsko-kitajska vojna ter s tem pogojena in prej omenjena državljanska vojna. V prvem večjem poglavju, ki sledi, pa smo se že omejili na LRK od leta 1949 pa vse do danes. Ta del diplomskega dela ima večji poudarek na gospodarsko-političnih reformah po letu 1978, te so potekale v štirih fazah. Obenem pa smo se osredotočili tudi na

obdobja kitajskega razvoja, ki so razdeljena na pet časovnih obdobj. V drugem delu diplomskega dela pa smo se posvetili še področju sodelovanja med Slovenijo in Kitajsko. V ospredje smo postavili značilnosti sodelovanja, se ukvarjali z vprašanjem, kaj to pomeni za naše gospodarstvo – ga zavira ali spodbuja, in pogledali, kakšni so obeti za prihodnost dvostranskih ekonomskih odnosov.

2 UVOD

Kitajska je država, ki dandanes velja za eno najstarejših civilizacij. Že od nekdaj je kitajski narod temeljil na posebnih prepričanjih in predvsem tradiciji, ki je pomembno vplivala na celoten razvoj moderne Kitajske, ki je za nas relevantna. Skozi prebiranje literature lahko opazimo, da je bila moderna država ustanovljena na podlagi tradicije, ki temelji na konfucianizmu.

Konfucij nam je vsem poznan kot eden najpomembnejših filozofov, ki pa se ni toliko ukvarjal s filozofijo, pač pa z vzpostavljanjem sistema, ki bi temeljil na družbeni etiki in morali. Njegov glavni cilj je bil, da bi ustvaril nauk, na podlagi katerega bi v družbi zagotovil mir in sožitje. Konfucij (551–479 pr. n. št.) je bil v svojem delovanju predvsem učitelj, in ne filozof, s svojimi nauki pa je vplival na razvoj vseh kitajskih teorij (Rošker 2010, 51).

Glavna ideologija je, da bi ljudje živeli v harmoniji s »preostalimi kozmičnimi dejavniki«. Nauk zajema različne religiozne vidike, ki pa izhajajo iz »kulta prednikov, ki je v obdobju dinastije Shang in zahodne dinastije Zhou še vseboval predstave o obstoju najvišjega božanstva Shangdija. Vendar je namesto takšnega antropomorfnega »praprednika« kmalu zatem, pravzaprav že v drugi polovici zahodne dinastije Zhou, na Kitajskem bolj udomačil pojem neba, katerega politične razsežnosti oziroma družbene funkcije se kažejo v obredu. Ta termin je eden osrednjih konfucianskih konceptov« (Rošker 2010, 35).

Konfucijev nauk je doživel tri reforme, pri katerih je najpomembnejša zadnja, tretja reforma. Ta se je dogajala v 19. in 20. stoletju, ko so spoznali, da »ideološki temelj tradicionalne kitajske družbe« ne more biti več glavno vodilo naroda. »Na pragu 20. stoletja se je tovrstna kritika konfucianizma najjasneje odrazila v okviru četrto-majskega gibanja, ki je bilo po eni strani opredeljeno kot patriotska, proti Japonski in zahodnim imperialnim silam usmerjena kampanja« (Rošker 2010, 40).

Opazimo, da je na razvoj moderne Kitajske vplivala filozofija, ki izvira iz časa pred našim štetjem. Zato lahko rečemo, da so se prve teorije, ki so vplivale na razvoj dogodkov po letu 1911, oblikovale že v Konfucijevem času, čeprav so pozneje spremenili to filozofijo in jo prilagodili sodobnemu času.

2.1 Revolucija leta 1911 in nastanek republike Kitajske

Leto 1911 velja za pomembno leto, saj je prišlo do revolucije, ki je pomenila padec zadnje dinastije in začetek nastajanja republike. Revolucija se je pričela povsem nepričakovano z valom protestov zaradi pravic pri gradnji železnic, zaradi česar je prišlo do upora vojakov v Wuchangu. Ti so stvari vzeli v svoje roke in prevzeli oblast ter se odcepili od mandžurske dinastije. Vojakom oziroma revolucionarjem so se pridružile tudi druge province in skupaj z dr. Sunom Yatsenom, ki je postal začasni predsednik, so prevzeli oblast (Saje 2004, 96). Saje navaja, da je bila glavna težava revolucionarjev severna armada, zato so z namenom, da bi se izognili državljanski vojni, »ponudili kompromis in s tem predsedstvo države njenemu nenačelnemu in ambicioznemu poveljniku Yuanu Shikaiju, ki je ponudbo sprejel pod pogojem, da ostane prestolnica v Pekingu« (Saje 2004, 97). V začetku leta 1912 je Yuan Shikai dosegel odstop mandžurskega cesarja, s čimer je bilo tudi uradno konec vladavine dinastije. Shikai je bil proglašen za začasnega predsednika in je imel v rokah vse vajeti, da bi lahko državi zagotovil enotnost, vendar je stvari delal izključno sebi v prid, zato si je pod svoje okrilje postavil ministre, ki jih je lahko dodobra obvladoval, da so sodelovali z njim. Na volitvah leta 1912 je zmagala nacionalistična stranka, in ker Shikaiju to ni bilo po godu, je zadevi prišel do dna s političnim umorom voditelja nacionalistične stranke. Postajalo je jasno, da je začasni predsednik delal na svojo roko in na nek način s svojimi samovoljnimi odločitvami izdal revolucijo, česar se je tudi sam dobro zavedal, zato je zaščitil svoj položaj na način, da se je povezal z nekdanjimi vodilnimi izobraženci in na ta način svojo oblast še bolj okrepil. Leta 1913 se je odločil reorganizirati parlament, vendar je zopet prišlo do napetih razmerij v državi, saj so bili nacionalisti proti ideji, da bi predsednik pri svetovnih bankah jemal kredite in se zadolževal. Zadeve so se tako močno zaostrole, da so nacionalisti poskušali izglasovati odpoklic začasne vlade, vendar jim je bilo to preprečeno s strani predsednika, ki je kupal poslanske glasove. Vse skupaj je privedlo do tega, da je začasna vlada začela organizirati vojaško posredovanje v navezavi z revolucionarji. Shikai je »zadušil odpor razpršenih in slabše povezanih središč, v katerih so imeli oblast revolucionarji. Po zmagi so

njegovi generali prevzeli nadzor v tem delu Kitajske in postali vojaški guvernerji osvojenih provinc« (Saje 2004, 99).

Po smrti Yuana Shikaija so posledično padle v vodo tudi vse ideje o ponovni vzpostavitvi monarhije. Saje navaja pomemben podatek, in sicer da so se po smrti začasnega predsednika vzpostavile družbene spremembe, ki so pospešile hiter gospodarski razvoj kapitalističnih sektorjev predvsem v priobalnih mestih, s čimer so se posledično začele razvijati in ustanavljati prve banke. Obdobje po smrti Shikaija je dobilo ime obdobje vojaških mogotcev, ki je trajalo vse do leta 1928. To ime je zaznamovano predvsem s tem, da so se vojaški guvernerji provinc med seboj bojevali za lastno dobrobit in ime, niso pa imeli nobenega pomembnega vpliva na dogajanje v državi (Saje 2004, 101–102).

2.2 KKP in razvoj komunizma na Kitajskem

»KKP je nastala, da bi rešila Kitajsko iz kaosa, zaostalosti in izpod imperialističnega jarma, kar je bila osnovna značilnost nastanka in razvoja političnih delavskih strank« (Saje 2006, 47). Možnost za širitev marksističnih idej so dale predvsem razmere v državi, ki so bile brezizhodne na političnem, družbenem in gospodarskem področju. Prav tako pa so veliko dali na socializem, ki je deloval kot dobra praktična rešitev za tedanje probleme Kitajske. Na vseh teh idejah se je počasi začel oblikovati komunizem. Komunistično gibanje se začelo na univerzah v večjih mestih, kjer so se začeli oblikovati marksistični centri. Takih centrov je bilo vse več, ampak so bili šibko zastavljeni in povezani. Njihovo delovanje je dajalo poudarek predvsem na miselni zasuk. V ospredje so bili postavljeni kmetje in zatirane delovne množice, v katerih so po besedah Sajeta videli predvsem potencialno politično premoč v primerjavi z izobraženci. Julija 1921 je prišlo do oblikovanja Komunistične partije Kitajske, katere glavni razlog je bila potreba po oblikovanju trdne organizirane stranke. A čeprav je do oblikovanja ene stranke tudi prišlo, to še ni pomenilo, da je bila ta enotna. In tudi ni bila. Stranka je delovala iz dveh pomembnih središč, to sta bili mesti Peking in Šanghaj. Vsako je zastopalo svoje stališče. Peking se je zavzemal za delavce, medtem ko je Šanghaj izpostavljal predvsem kmete, ki so predstavljali več kot 90 % prebivalstva. Članstvo v stranki je v nekaj letih močno naraslo, s čimer je komunistična partija pridobila silen vpliv. Dvajseta leta 20. stoletja so bila pomembna, saj sta se oblikovali dve pomembni, veliki stranki, ki sta imeli podobno mišljenje. To sta bili komunistična in nacionalistična stranka. S strani ruskih komunistov je prišla ideja o sodelovanju med strankama, saj bi na ta način komunisti prišli do

večjega vpliva in večje možnosti za uspeh, vendar pa so določene prednosti za svoje delovanje videli tudi nacionalisti, zaradi česar so pristali na sodelovanje. Leta 1922 je prišlo do priključitve komunistične stranke nacionalistični. Vendar pa so kljub vsem obljubam določeni komunisti ostali člani komunistične stranke, tako da so bili dejansko člani dveh strank. Velik poudarek so po združitvi dali na oblikovanje in usposabljanje močne strankarske vojske. Glavni simpatizer in vplivnež v tej vojski je bil general Čangkajšek, ki je bolj pripadal nacionalistični stranki. V stranki je prišlo do sporov zaradi vojaških osvajanj revolucionarne vojske, ki je štela več kot 90.000 mož in osvajala posamezne dele Kitajske ter jih združevala. Marca 1927 je prišlo do vrhunca trenj. Komunisti so bili po ocenah generala Čangkajška prenevaren tekmeč, saj so zavzeli Šanghaj, na kar je Čangkajšek odgovoril z vdorom na njihov sedež in streli na člane stranke. Posledica vsega skupaj so bili oboroženi spopadi, ki pa so se prelevili v državljansko vojno (Saje 2004, 114–121).

Leta 1928 je prišlo do konca vojaških spopadov in Kitajska je bila tako ponovno zedinjena pod eno oblastjo, katere glavne vzode je imela nacionalistična stranka. Oktobra istega leta so sprejeli začasno ustavo in diktatorski sistem, ki ga je v imenu nacionalistične stranke izvajal general Čangkajšek. Komunisti so kljub vsemu še vedno delovali naprej, čeprav so se po izgnanstvu iz stranke leta 1927 umaknili v ilegalo. Mao Zedong je med kmečkim prebivalstvom pridobival vedno večji vpliv. Saje navaja, da je Zedong zagovarjal mnenje, da kmečki upori brez podpore delavstva ne morejo uspeti. Hkrati pa je bilo to njegovo stališče tudi glavni razlog, da je izgubil svoje mesto v politbiroju, čeprav ne za dolgo. Že leta 1934 je dobil večinsko podporo in postal vodilna oseba politbiroja in hkrati še vodilna oseba oziroma predsednik vojaškega sveta. Od takrat naprej je veljal za voditelja kitajske revolucije (Saje 2004, 129–132).

2.3 Kitajsko-japonska vojna

Incident, ki je predstavljal povod za vojno, se je pripetil 7. julija 1937 pri mostu Marka Pola. Tistega dne je imela tam vaje japonska garnizija, ki je bila na osnovi protokola po zatrtju boksarske vstaje nastanjena med Pekingom in morjem, da bi nadzorovala pod od morja do prestolnice. Že sama utemeljitev tega dejanja je bila neprepričljiva, saj so podobne vaje do tedaj vedno potekale v bližini morja, da bi bile čim dlje od glavnega mesta, pa tudi Beiping zdaj ni bil več prestolnica, zato ni bilo več formalnega razloga za nadzorovanje poti. Poleg tega so Japonci, namesto 1.350

vojakov, kot je določal ta protokol, prekoračili to število kar za štirikrat. Po vajah so Japonci z izgovorom, da iščejo pogrešanega vojaka, zahtevali, da jim kitajska stran pred polnočjo dovoli vstop v bližnje mesto Wanping, da bi nadaljevali iskanje. Ko je krajevno kitajsko poveljstvo zahtevo odbilo, so Japonci mesto bombardirali in ga v zgodnjih jutranjih urah 8. julija zasedli. (Saje 2004, 136)

Dogodek, ki je predhodno opisan, je imel širši pomen in je dobival vse večje razsežnosti. Vlada je kljub vsemu pričakovala mirno rešitev spora, vendar je bilo to mišljenje zmotno, saj je bila država po besedah Sajeta »izzvana do skrajnosti«. Šlo je za incident, ki se je posledično razširil v dolgoletno vojno, ki je trajala vse do konca 2. svetovne vojne, čeprav so Japonci v prvotnem planu pričakovali kratko vojno s hitro zmago. Po predaji mesta Tianjin v japonske roke s Šanghajem ni bilo tako. »V boj za nadzor nad tem glavnim finančnim središčem je kitajska stran poslala svoje najboljše enote, ki so jih urili Nemci« (Saje 2004, 137). Japonci so mesta osvajali eno za drugim in na ta način širili svoje osvojeno ozemlje. Decembra 1937 so osvojili še mesto Nanjing, od koder so osvajali pomembne prometne poti, ki so povezovale večja mesta proti severu. Kitajska vojska se je ves čas trudila, da bi ubranila mesta, kar ji je z akcijami nekajkrat tudi uspelo, vendar še vseeno ni bila ravno uspešna. Temu so botrovali predvsem sistem neorganiziranosti in odnosi brez pravega reda. Vojaško močna Japonska je na slabo organizirano vojsko odgovorila z zasego vseh večjih kitajskih mest in glavnih industrijskih središč. Obenem pa je zavzela še pomembna območja ob glavnih železniških progah. S tem je bilo prvo obdobje vojne končano. Japonci so se kljub osvojenim ozemljem zavedali, da vojna ne bo dobljena na način, kot so si ga zamislili, zato so na teh območjih pričeli ustvarjati marionetne vlade. Naloga teh vlad je bila pridobiti podporo ljudi, vendar jim to ni uspelo (Saje 2004, 137–140).

Prej omenjena težava kitajske vojske pa je imela globlje vzroke za svoje nedelovanje. Problem je tičal predvsem v sodelovanju komunistov in nacionalistov. Po izbruhu vojne je bil izdan razglas o sodelovanju med obema stranema, vendar je bilo to sodelovanje le formalno, brez vsakršne vsebine. Prišlo je celo tako daleč, da sta se strani med seboj spopadali. Razlog za to je tičal v tem, da se niso mogli dogovoriti, kdo bo prevzel oblast nad določenim ozemljem (prav tam).

Po osmih letih vojskovanja je bila Kitajska povsem izčrpana. Njen delež v vojni je bil znaten, saj je morala Japonska na njenem ozemlju zadrževati dobro polovico svojih sil in tudi ob koncu vojne je bilo na Kitajskem še vedno okoli 1,2 milijona japonskih vojakov. V osmih letih vojne so imeli Japonci na kitajskih tleh skoraj 400.000 žrtev.

Kitajska je na drugi strani imela nad 1,3 milijona vojaških in okoli 9 milijonov civilnih žrtev in neizmerno materialno škodo. Gospodarske razmere ob koncu vojne so bile katastrofalne, saj je vlada leta 1945 trošila približno šestkrat več kot so znašali njeni prihodki. To se je kazalo v hitrem naraščanju cen in skokoviti inflaciji, ki je spodjedala moralo v vojski, spodkopala uradniško učinkovitost, uničevala revne družine in obubožala srednje sloje prebivalstva. (Saje 2004, 146)

Razmere v državi so postajale čedalje hujše in vse, kar so si ljudje želeli, je bilo izboljšanje takratnega stanja. Za tako stanje v državi so prebivalci krivili predvsem neodgovorno vlado. Stanje, ki je vladalo, so dodobra izkoristili komunisti, ki so imeli pod okriljem kar 18 baznih območij in 100 milijonov prebivalcev. Uveljavili so se na mednarodnem področju, saj so imeli diplomatske stike z ZDA. Hitra vdaja japonske vojske je med vladnimi silami in komunisti povzročila tekmo za prevlado nad ozemlji in prisvojitvev orožja. V boljšem položaju so bili komunisti, saj so po padcu atomske bombe zadeve vzeli v svoje roke ter začeli mesta in prometna središča po japonski predaji razoroževati. Na ta način so si v slabih dveh tednih povečali ozemlje za kar polovico. Čeprav so po vseh teh sporih poskušali sodelovati tako nacionalisti kot komunisti, jim to ni uspelo, zato so zadeve ostale enake kljub vmešavanju ZDA. Amerika se je z vstopom v ta spor postavila na stran nacionalistov. Ti so postajali vse močnejši in so krepili svoje čete, zato je prišlo do državljanske vojne, ki je trajala vse do leta 1949. Poveljnik Čangkajšek je s pomočjo svoje vojske komunistom vzel veliko ozemlja, do leta 1946 je šlo kar za 165 mest. Vendar računi niso ostali neporavnani, saj so komunisti z dvema milijonoma vojakov leta 1947 vrnila udarec in šli v boj z izmučeno vladno vojsko, ki ji tudi Američani niso mogli več pomagati. Naslednje leto so bile vse vaje že v rokah komunistov, zato so leta 1949 dokončno zmagali s predajo vladnih vojakov na severnem delu Kitajske. Poveljnik vladne vojske Čangkajšek se je pod vsemi temi neuspehi predal in pobegnil na Tajsko. Še istega leta, 1. oktobra 1949, je Mao Zedung kljub boju na jugu razglasil ustanovitev Ljudske republike Kitajske (Saje 2004, 146–153).

3 MODERNIZACIJA LRK

3.1 Gospodarsko in politično dogajanje v republiki

»Komunistična partija Kitajske (KKP) je po ustanovitvi LP Kitajske v obdobju od leta 1949 do 1952 vodila tako imenovano politiko obnove. V tem času je bila vsa pozornost usmerjena v ekonomsko rehabilitacijo »nove države«. Ta cilj so dosegli v treh letih, tako da je bila leta 1952 obnovljena najvišja predvojna raven vseh najvažnejših proizvodov v industriji in kmetijstvu« (Saje 2006, 141). Zelo pomembno vlogo je v teh obdobjih imel Chen Yun, ki je opravljal vlogo namestnika premiera. Uvedel je politiko enotnega odkupa in prodaje glavnih poljedelskih proizvodov. Na ta način je preprečil in odpravil špekulacije z žitom, hkrati pa je stabiliziral cene in umiril inflacijo, kar sta bili glavni težavi (Saje 2006, 141).

Zelo pomembno funkcijo v tem času povojne obnove in stabilizacije države je imel tudi Mao Zedong. S celotno kitajsko politiko so prišli do sklepa, da je za nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj potrebnih več petletnih planov za prehod v socializem, v katerem so videli rešitev. Po zaključeni povojni obnovi se je državno vodstvo posvetilo prvemu petletnemu planu, ki je svoje smernice iskal predvsem v sovjetskem modelu. Glavna zahteva v gospodarstvu je bila, da zamenjajo trg s centralnim planiranjem. Na ta način so ustanovili visoko centraliziran administrativni sistem, ki pa je imel kontrolo nad vsemi podjetji in institucijami, ki so jih nacionalizirali. Podjetja so postala državna lastnina, s pomočjo katere so nadzorovali vsa druga področja življenja. Na ta način so oblikovalci centralnih planov odločali o vsem; o razdeljevanju virov, o ciljih proizvodnje, usmerjali so investicije, torej so tako rekoč imeli glavno besedo pri vsem. Rezultati prve petletke so bili na samem začetku pravi uspeh, saj so dosegli odlične rezultate. Proizvodnja v industriji je zrasla za 18 %, kmetijska pa za 4,5 %. Ampak kljub dobrim rezultatom je stalinistični model pokazal svoje pomanjkljivosti, saj je birokracija porasla, konkurenca pa se je zmanjšala, kar pa ni bilo najbolje. Problem se je kazal tudi v kmetijstvu, saj je težka industrija porabila vse vire za težko industrijo. Mao Zedong ni kazal navdušenja nad reševanjem notranjih problemov in prepočasno dinamiko rasti in moči. Leta 1958 je zato oblikoval politiko, s katero bi lahko hitreje ujeli gospodarsko razvite države. Tega leta se je začel izvajati drugi petletni plan, ki je bil ambicioznejši od prvega, vendar je prišlo do političnega preobrata. Pričela se je politika velikega skoka naprej. Glavni pobudnik te politike je bil prav Mao Zedong, ki je zahteval hitrejšo družbeno in gospodarsko preobrazbo. Odločili so se, da poiščejo rešitve, ki bi državo

pripeljale do še večje gospodarske rasti. V ta namen so ustanovili gibanje »velik skok«, ki je predvidevalo 19-% rast v proizvodnji jekla, prav tako pa je predvidevalo rast v drugih industrijskih obratih. Da pa bi dosegli te zadane rezultate, so v industrijo vstopili vsi brez izjeme, ne glede na to, kakšen položaj so imeli. Ustanovili so komune, s pomočjo katerih bi lahko izkoriščali vse potencialne ljudske množice. Glavna želja Maa Zedonga je bila, da bi Kitajska postala središče sveta in socialistične revolucije. V okviru tega so kolektivizirali vso zemljo in privatno lastnino, s čimer so dosegli odpravo dohodkovnih razlik med vasmi znotraj komun. Celotno življenje se je odvijalo znotraj komun, okoli tovarniških objektov, kjer so postavljali šole, vrtce, bolnice, trgovine itd. Uvedba komun je prinesla dobre rezultate v obdobju velikega skoka. Takratna proizvodnja je presegla proizvodnjo prejšnjega leta za 65 %. Po podatkih, ki jih navaja Saje, so potrojili število obdelovalnih strojev, podvojili proizvodnjo premoga in jekla, povečali pa sta se tudi proizvodnji elektrike in olja. Vendar vse ni bilo tako lepo, kot je bilo videti na prvi pogled. Prednost so dajali količini proizvodov, in ne kvaliteti, zato je veliko izdelkov propadlo, saj kvaliteti niso zadoščali. Državo je to pripeljalo do popolne gospodarske katastrofe (Saje 2006, 141–144).

Po zavedanju, da so lahki industriji in kmetijstvu namenili premajhno pozornost, so to poskušali rešiti z zmernim leninističnim modelom, ki je predvideval večjo zmernost in racionalnost pri načrtovanju razvojnih ciljev. »Chen Yun je menil, da morajo dati v procesu usklajevanja panogam, ki so bile v preteklosti zapostavljene, več sredstev, da bi uskladili temeljna razmerja v gospodarstvu« (Saje 2006, 146). Ideja Yunovega predloga je bila zavržena. Obdobje ni bilo pravo za iskanje racionalnih rešitev, zato se je tok dogodkov usmeril v drugo smer. Z namenom pospešitve gospodarske rasti so še bolj poostrili zahteve prvega petletnega plana. Ta popravek so imenovali »mali skok«, tako da so investicije v primerjavi s predhodnim letom narasle za 62 %, kar je strukturna neskladja še bolj zaostri. Chen Yun si je »kot strokovnjak za reševanje strukturnih problemov prizadeval spremeniti sistem upravnega vodenja in predvsem kvaliteto dela v gospodarstvu, pri čemer naj bi politika stabilnosti postala temeljni princip za razvoj kitajskega gospodarstva« (Saje 2006, 146).

Napake, ki so se dogodile v času velikega skoka, so pripeljale do ponovnega zasuka gospodarske politike. Umaknili so se od maoističnega radikalnega pristopa in poskušali najti rešitev v iskanju novega modela. Chen Yun se je s svojimi soidejniki oddaljeval od ideje maoističnega in sovjetskega modela, predvsem je videl simpatije v lahki industriji in kmetijstvu. Zavedali so se, da bodo z zagotavljanjem osnovnih potreb ljudi zvišali življenjski standard na podlagi industrializacije. Poudarjali so še, da bi moralo gospodarstvo temeljiti na

regionalni specializaciji, in ne na lokalni samozadostnosti. V ospredje je prišlo kmetijstvo, zato je Yun pripravil plan razvoja za industrijo umetnih gnojil. Izpostavljal je idejo, da je treba vrstni red ukrepov zamenjati in dati prioriteto kmetijstvu. Posvetili so se tudi varčevanju, kar je pomenilo, da so načrtovali bolj realno gospodarsko rast.

Proizvodnja težke industrije se je v letu 1962 znižala za 58,8 % in njen skupni delež v industrijski proizvodnji se je zmanjšal s 66,7 % na 53,5 %. Delavska udeležba v vodstvu je prinesla upravljavcem velik ugled. Na podeželju so zmanjšali obseg komun in ob tem naredili prenos odgovornosti z vodstev komun in delovnih brigad na delovne skupine, s čimer so okrepili interes za proizvodnjo na nižjem nivoju. Rezultati nove politike so se pokazali z gospodarskim okrevanjem na celotni ravni. Od leta 1962 so imeli dobro letino in so ponovno obnovili tudi zmerno rast industrijske proizvodnje. Z uveljavljanjem ekonomske politike, ki je temeljila na povečanju kmetijske proizvodnje, je LR Kitajska ponovno dosegla nekdanjo stopnjo gospodarskega razvoja v manj kot treh letih. (Saje 2006, 148)

Mao Zedong se je zavedal, da je njegova politična moč pričela slabeti. Opažal je, da se je kitajska politika vedno bolj oddaljevala od njegovega cilja. Menil je, da ideološka preobrazba družbe poteka prepočasno, zato se je posvetil predvsem tej problematiki. Usmeril se je v družbeno nadgradnjo, ki je po njegovem mnenju preveč ovirala razvoj gospodarske baze. Saje (2006, 149) poudarja, da sta bili za Zedongovo ideologijo glavno gibalno napredka politika in osveščenost ljudi. Želel je osvoboditi nove proizvodne sile in celotno državo popeljati v moderno socialistično dobo. To je pomenilo poziv h kulturni revoluciji, s katero bi se vrnil k maoističnemu modelu velikega skoka, vendar z znanjem, da ne ponovijo napak, ki so v tem obdobju prizadele kmetijstvo. Posvetil se je mestnemu gospodarstvu (Saje 2006, 149).

To so bili prvi začetki kulturne revolucije, ki je pomembno vplivala na nadaljnji razvoj dogodkov in reform. »Pri kulturni revoluciji je šlo predvsem za politični boj, zato je bila gospodarska politika v glavnem le sredstvo za doseg političnih ciljev in zato podrejena ambicijam glavnih pobudnikov kulturne revolucije« (Saje 2006, 149).

3.2 Kulturna revolucija

Industrija in tehnološko sodobnejši sektorji gospodarstva so zaradi razpada vodilnih struktur in neuskkljenih dejanj utrpeli veliko škodo. Čeprav kulturna revolucija skoraj

ni posegala v kmetijstvo in podeželje, je kmetijska proizvodnja stagnirala. Proizvodnja v modernih nekmetijskih sektorjih se je močno zmanjšala, ker so politične aktivnosti študentov in delavcev v rudnikih in tovarnah pogosto zaustavile proizvodnjo. Drugi razlog so bili prometni zastoji, saj so vlake in tovornjake potrebovali za prevoz »Rdeče garde« po vsej državi. Pojavilo se je pomanjkanje surovin in ostalih potreb za proizvodnjo dobrin v večini tovarn. Tovarne so večinoma vodili revolucionarni komiteji, ki so jih sestavljali partijski predstavniki delavci in predstavniki Ljudske osvobodilne vojske, le-tem pa je pogosto primanjkovalo znanja na področju upravljanja. (Saje 2006, 150)

Kulturna revolucija je imela velik vpliv na gospodarstvo, kar se je kazalo predvsem na:

- uvozu tuje tehnologije in
- zahtevah po tehnološkem napredovanju.

Največji in najdlje trajajoči problem je bil ta, da so zaprli univerze, kar je močno vplivalo na gospodarstvo. Prišlo je do pomanjkanja višje izobraženega kadra, kar je gospodarstvo zelo omejilo, saj v tem času ni moglo tehnološko napredovati, zato je ostalo nekje zadaj. »Na vrhuncu kulturne revolucije je gospodarska rast stagnirala ali celo nazadovala, ko je vladna politika ukinila svobodno prodajo tudi najmanjših zasebnih izdelkov ter ponovno odpravila zasebne ohišnice. Samozadostnost je postala glavna vrlina, država je tehnološko stagnirala in zunanja trgovina je bila skrčena na minimum« (Saje 2006, 150).

V tem obdobju so se začeli oblikovati prvi osnutki za pozneje sprejete reforme oziroma modernizacije, glavni pobudnik tega načrta je bil Zhou Enlai.

V zgodnjih in srednjih 70-ih letih si je radikalna struja, kasneje znana pod imenom Banda četverice, prizadevala pridobiti in ohranjati oblast skozi mrežo zagovornikov in še posebno skozi nadzor medijev. Radikalna struja je skozi tisk kritizirala in napadala ideje Zhou Enlajja in Deng Xiaopinga. Z uporabo medijskih organov je Banda četverice zagovarjala prvenstvo nematerialnih, političnih spodbud, se zavzemala za radikalno zmanjšanje razlik med dohodki ter v kmetijstvu za odstranitev privatnih kmečkih parcel in za spremembo osnovne računске enote. Nasprotovali so širjenju centralnega planiranja in javno obtožili uporabo tuje tehnologije. Ob pojavu takih nasprotujočih si političnih izjav brez jasne politične usmeritve so praktično paralizirali delo vlade in oblikovalcev gospodarske politike na vseh stopnjah. Gospodarske aktivnosti so se upočasnile in začetni program modernizacije se je skoraj zaustavil. (Saje 2006, 151)

Leta 1976 sta se proizvodnji kmetijstva in industrije nekoliko zaustavili in celo nazadovali. Temu je pripomoglo več okoliščin, med drugim smrt Zhouja Enlaija, politična prerekanja in boji za oblast ter potres pri mestu Tangshan. Vendar modernizacijski program kljub smrti Enlaija ni padel v vodo, pač pa so ga po padcu Bande četverice ponovno oživali. Vse skupaj so nadgradili s štirimi modernizacijami. Poudarek je bil na delavcih, raziskovanju in izobraževanju, rasti je pričela zunanja trgovina, spodbujati so pričeli študentske izmenjave in izmenjave tujih strokovnjakov. To so bili pomembni koraki, ki so pripomogli k temu, da se je kitajski narod pričel razvijati še bolj in v pravo smer, in to kljub vsem problemom. Decembra 1978 je bila sprejeta glavna odločitev o začetku gospodarskih reform. Med drugim so prišli do sklepa, da je po napetih obračunavanjih in razrednih bojih prišel čas, ko je bilo treba ljudstvo usmeriti v pravo smer nadaljnjega razvoja in ločiti funkcije partije od države in funkcije države in podjetij, zavzeli so se za odpiranje posebnih gospodarskih con, ki bi pripomogle k dovajanju tujega kapitala in tehnologije, velika pozornost je bila usmerjena tudi v kmetijstvo. Vse naštetje je pomenilo uspešen začetek reform na vseh področjih (Saje 2006, 152).

4 REFORMNA POLITIKA

V diplomskem delu je bilo že večkrat izpostavljeno leto 1978, ki velja za prelomno leto v kitajski zgodovini, saj so bile sprejete odločitve in reforme, ki so pomembno vplivale na nadaljnji razvoj države in njenega gospodarstva.

Glavni razlogi za sprejetje reform so bili odprava revščine, pomanjkanje dobrin, zaostanek v razvoju in egalitarizem. Saje (2006, 153) poudarja:

Poglavni cilj reforme je bil pospešiti razvoj Kitajske z oblikovanjem spodbudnih institucionalnih, materialno-tehničnih in finančnih razmer. To naj bi, povezano z novo politiko odpiranja proti tujini, omogočilo njeno hitrejše vključevanje v svetovno gospodarstvo in ji pomagalo doseči položaj gospodarsko močne države, ki bi ustrezal njeni velikosti. Glavni cilj je bil usmeriti Kitajsko, da bo do leta 2000 za štirikrat povečala svoj bruto domači proizvod in tako postala ena izmed gospodarsko najpomembnejših držav. (Saje 2006, 153)

Glavna naloga države je tako leta 1978 postala reformna politika. V okviru te politike je gospodarstvo doživelo več pomembnih sprememb. Spremembe so se odvijale predvsem na področjih organizacije in upravljanja, in sicer tako na makro nivoju kot tudi na mikro nivoju.

Gospodarstvo je na ta način postalo bolj decentralizirano in bolj pluralistično (Černe 1988, 125–126).

Glavna politična zahteva, ki bi omogočala neprekinjen razvoj gospodarstva, je bila ta, da leto ostane v okvirih socializma. Spremembe so bile počasne, vendar konkretne. Začeli so na področju lastniške sestave in poslovne ureditve kitajskega gospodarstva, saj so vedeli, da jim bo taka politika odprla veliko poslovnih možnosti za razvoj zunanje trgovine in turizma ter tako omogočila, da se v državo steče več tujega kapitala, poslovnih idej in tehnologije. Temu so rekli politika odpiranja vrat. Prebivalstvo se je balo, da se bo v državi ponovno povzpел kapitalizem, vendar je njihove strahove pomiril kitajski državnik Deng Xiaoping, ki je zagotovil, da ni razloga za strah in ponovni vzpon kapitalizma. Njegova glavna ideja je bila, da bo država bogatela, vendar bo znotraj še vedno ostala socialistična. Za uresničitve zastavljenih ciljev je država morala izpeljati naslednje ukrepe:

- razširitev kvalitete in raznolikosti ter specializacijo izdelkov,
- uvoz napredne tehnologije in
- krepitev poslovne samostojnosti podjetij (Saje 2006, 154).

Da bi dosegli ugodnejše razmerje med ponudbo in povpraševanjem ter izboljšanjem življenjskega standarda, so morali vzpostaviti primerno razmerje med glavnimi področji v narodnem gospodarstvu. Določiti je bilo treba delež akumulacije glede na obstoječe razmere in najti ustrezno ravnotežje med kmetijstvom, lahko in težko industrijo. V soočanju s takratnim pomanjkanjem ponudbe, ki ni dosegala povpraševanja, je bil edini način za vzpostavitev ugodnejšega razmerja, spodbuditi kmetijstvo in lahko industrijo ter nadzirati stopnjo rasti kupne moči. Spremenili so razmerje med lahko in težko industrijo tako, da so dali prednost razvoju lahke industrije. Vrednost proizvodnje lahke industrije se je v letu 1980 v primerjavi z letom prej povečala za 18,4 %, medtem ko je bil povečanje v težki industriji le 1,4 %. S tem je delež lahke industrije v narodni industriji kot celoti narasel s 43,1 % leta 1979 na 46,9 % leta 1980. (Saje 2006, 155)

V ospredje je prišla lahka industrija, zato so vlade, tako osrednje kot lokalne, prilagodile proizvodnjo težke industrije za proizvodnjo lahke. Predvsem je šlo za proizvodnjo tekstila, ki ga je trg najbolj potreboval. Celotna proizvodnja (strojna, kemična in druge) se je podredila tekstilni industriji. Rezultat vsega prilagajanja je bila rast proizvodov in njihove kvalitete. Obenem pa se je začela povečevati tudi raznolikost proizvodov (Saje 2006, 157).

4.1 Reforma kmetijstva

Ker je 80 % ljudi živelo na deželi in ker v državi ni bilo na razpolago večjih količin kapitala za obsežnejšo modernizacijo mestnega gospodarstva, so imele kmetijske reforme prednost pred industrijskimi. V letih 1957–1978 je imela Kitajska zelo nizke letne rasti pridelave žitaric (2,6 %) in bombaža (2,1 %). Uvažati so morali velike količine pšenice za osnovno prehrano prebivalstva, ki se je od ustanovitve Ljudske republike že več kot podvojilo. Na deželi je bil življenjski standard v obžalovanja vrednem stanju. Spremljalo ga je malodušje in občutek, da je podeželje ujeto v stanju dolgoletne stagnacije. Glavna ovira za modernizacijo kmetijstva so bile komune, zato je bilo treba spremeniti ureditev in delovanje kmetijskega gospodarstva, ne da bi preveč očitno posegli v ta ideal Mao Zedongovega modela socializma. (Saje 2006, 156)

Leta 1978 so bile sprejete odločitve, ki so vplivale na gospodarsko rast podeželja. Šlo je predvsem za spodbujanje kmetov k možnosti večjega zaslužka in hkrati k sprostitvi administrativnih ukrepov. Nova kmetijska politika je začela temeljiti na sistemu odgovornosti, ki je pomenil, da so kmetje začeli odgovarjati za svojo kmetijsko proizvodnjo, ampak zemlja je še vedno ostajala last države. Sistem odgovornosti je namreč določal, da vsako gospodinjstvo s posebno najemno pogodbo dobi obdelovalno parcelo. V pogodbi je bila zapisana kvota pridelka, ki ga mora kmet dati, presežek pridelka pa je družina lahko obdržala zase. To je pomenilo veliko spodbudo za kmetijstvo, saj so se kmetje začeli truditi za čim večji pridelek, na ta način pa je vlada vzpostavila odgovornost. Reforma je imela zelo pozitiven vpliv na kmetijstvo. Sistem se je širil in do leta 1984 je bilo vanj vključenih že 98 % kmetijskih družin. Na tem mestu je treba izpostaviti dejstvo, da ljudskih komun niso ukinili, pač pa so začele same propadati. Nadomestila so jih upravna središča in pa gospodarske zadruga, ki so sodelovale s kmeti. Vlada je spodbujala kmete k razvoju in delovanju v kmetijstvu, vendar ni ostala samo pri tem. Želeli so več, zato so začeli s specializacijo kmetov v različne panoge, kot so ribolov, živinoreja in gozdarstvo (Saje 2006, 156).

Krepitev kmetijskega gospodarstva, povečanje dohodkov kmetij in izboljšanje življenjskega standarda kmetov je postalo načelo poslovanja, ki je ustvarilo dodatna sredstva za začetek reform in hitrejšo rast drugih sektorjev gospodarstva. Uspehu

kmetijskih reform so sledile reforme mestnega gospodarstva s poudarkom na ustroju in upravljanju v industrijskih podjetjih. Vse to je potekalo vzporedno s politiko »odprtih vrat«, ki je bila Kitajski za napredek resnično zelo potrebna, saj se je politika »zaprtih vrat« zadnjih dveh dinastij in nato v nesrečnem obdobju 1958–1976 izkazala za zgodovinsko neuspešno in so jo politično označili za rezultat ignorance in nazadnjaštva. V kmetijstvu sta dohodek in produktivnost hitro narasla. Leta 1987 se je pridelek pšenice in riža povečal za 50 % glede na to, kar so prej pridelali sistemu komun. Njihov denarni prihodek se je pod novim sistemom početril in življenjski standard je naglo zrasel, ljudje so lahko gradili hiše iz opek, kupili televizijo, pohišstvo, gospodinjske aparate in podobno. (Saje 2006, 157–158)

Kitajska vlada je dosegla velike uspehe na področju kmetijstva in posledično tudi na področju gospodarstva, vendar so morali postati previdni, saj se je število prebivalstva močno povečalo. To pa ni bilo v redu, saj se je gospodarstvo začelo hromiti. Država je zato začela s spodbujanjem politike enega otroka in na ta način bila zelo naklonjena ljudem, ki so to upoštevali. Prednosti, ki so jih imeli, so bile npr. v šolanju otrok, pri čakanju na stanovanje, različne socialne pravice glede zavarovanja v službi (Saje 2006, 158).

4.2 Reforma industrije

Zelo poznani socializem, ki je imel več desetletij glavno vlogo v državi, je pustil v industriji slabe razmere, ki so ovirale tako učinkovitost kot tudi produktivnost. Pred letom 1978 je bil velik poudarek na težki industriji in temu primerni so bili tudi produkcijski obrati. V ospredju je bila težka industrija s centralnim planiranjem države.

Država je določala cene in nadzirala celoten proizvodni proces. Podjetja so dobivala podporo države ne glede na njihove poslovne rezultate, delavci pa so prejeli osnovne plače ne glede na kvaliteto svojega dela. Za ta sistem se je uveljavila prisposoba »velikega železnega kotla«, iz katerega je lahko vsak jedel, ne glede na to, koliko je delal. Neučinkovita podjetja so ostala brez kazni. Država je določala kakovost izdelkov. Trg ni spodbujal konkurenčnosti, medtem ko je morala proizvodnja predvsem zadovoljiti planske zahteve po količini izdelkov. Zato je bila kakovost izdelkov večinoma zelo slaba in so bili stroški izdelkov pogosto višji od njihove cene. Ker trg ni bil zadostno založen in je bilo povpraševanje ogromno, so tako rekoč vsi

proizvodi, ki so jih ponudili na trgu, našli kupca. Tako kvaliteta ni igrala posebne vloge in ni bila odločilna za prodajo izdelkov. Ljudje so se privadili temu sistemu in brez pretiranih naprezanj živeli v sožitju z njimi. (Saje 2006, 159)

Tako kot pri kmetijski reformi je tudi v industrijski postal pomemben tako imenovani sistem industrijske odgovornosti. Postavljen je bil na zelo podoben način kot kmetijski sistem odgovornosti. Glavno je bilo, da so državna podjetja z nadzornim telesom sklenila pogodbo, v kateri so utemeljili delež, ki ga je podjetje moralo plačati državi. Preostanek dobička pa so si lahko razdelili, kot so sami želeli. Največkrat se je presežek porabil za zdravstvena zavarovanja, za dodatna izplačila zaposlenim in investicije za izboljšavo proizvodnje. Saje (2006, 160) navaja, da je bil delež, ki so ga podjetja lahko obdržala, odvisen od zaslужka podjetja. Če je šlo za višje dobičke, je podjetje lahko obdržalo 10 %, če pa je šlo za majhne dobičke, pa kar 30 %. Vsi drugi so lahko obdržali 20 %. Leta 1982 so vsa podjetja prešla na sistem odgovornosti. Na ta način so dosegli, da so podjetja postala vse bolj samostojna. Odločanje o zaposlovanju, odpuščanju, plačah in preostalem je bilo prepuščeno podjetju, in ne državi. Obenem se je dvignila tudi moč prodaje izdelkov na območja, ki niso bila vzdrževana s strani države. Podjetja so pri odločanju postala relativno samostojna, zato so jim pustili voditi socialistično konkurenco. Poudarili so pomembnost konkurence med posameznimi panogami, vendar to ni prineslo odobravanj. Ravno nasprotno – prišlo je do neskladij med različnimi panogami.

Ker so večinoma investirali v najbolj donosne panoge, se je začel večati razkorak med hitro rastočimi, tržno usmerjenimi panogami na eni strani in proizvodnjo surovin ter preskrbo z energijo na drugi strani. Te manj dinamične panoge so ostajale pretežno pod nadzorom države in niso mogle več dohajati hitro rastočih potreb v ostalih gospodarskih sektorjih. Posebno hiter je bil razmah dejavnosti v gradbeništvu, ki je povzročilo pomanjkanje nekaterih materialov. Ta nesorazmerja so sprožila naraščanje cen surovin, gradbenih materialov in drugega blaga, ki ga je na tržišču primanjkovalo, to pa je vodilo v inflacijo. (Saje 2006, 161)

Glede na razmere, ki so se dogajale, je vlada leta 1983 določila nov davek na dohodek podjetij. Ta naj bi uredil nastala neskladja v državi. To pa ni bil edini davek, sledilo jih je še več, tako da so se na koncu podjetja lahko zadovoljila s 15-% dobičkom. Vlada se je zavedala, da je treba nesorazmerja v panogah urediti, zato je uvedla reformo cenovnega sistema. Težava

je bila v tem, da so bili določeni izdelki s ceno podcenjeni, drugi pa precenjeni, kar so s to reformo želeli urediti. Ti premiki so vzpostavili nova razmerja med panogami, hkrati pa povečali tudi rast inflacije, ki je začela ogrožati rast življenjskega standarda širših slojev prebivalstva (Saje 2006, 161).

Hiter razvoj gospodarstva pa ni prinesel le pozitivnih posledic, temveč tudi negativne. Visoka inflacija je prizadela revnejše sloje prebivalstva, prišlo je do povečanja kriminala in pa korupcije. Negativne posledice so vodstvo države postavile pred pomembno odločitev glede upočasnitve gospodarske rasti, zato je leta 1986 sprejelo določene spremembe. Vendar te spremembe niso uspele doseči zelenih ciljev. Gospodarska rast istega leta je namreč znašala 8,8 % (Saje 2006, 162–163).

Desetletja po letu 1978 je bila država deležna zelo hitrega razvoja, s čimer je presegla povprečno 11-% letno rast. Po besedah Sunga (2011) industrija ni doživljala vzponov le zaradi tujih investicij, temveč tudi zaradi dviga standarda prebivalstva na Kitajskem in večje potrošnje. Kitajska je postala največji avtomobilski trg, torej je bila postavljena pred Ameriko. Leta 2010 je Kitajska postala drugo največje gospodarstvo sveta, vendar se s tem niso zadovoljili. Do leta 2027 imajo namreč cilj postati vodilno svetovno gospodarstvo.

4.3 Urbanizacija

Vlada v sodelovanju s prebivalci si močno prizadeva, da bi spremenila življenjski slog, ki vlada v državi. To želijo doseči s preseljevanjem v mesta. Zanimivo je prav to nasprotje, da je država leta 1978 spodbujala in reševala težave predvsem na kmetijskem področju, medtem ko je zdaj ravno nasprotno, saj spodbuja preseljevanje v mesta. To naj bi spodbudilo hitrejši ekonomski razvoj. Leta 1978 je bila stopnja urbanizacije 18-%, v 21. stoletju pa je urbanizacija dosegla kar 47 % in po navedbah, ki smo jih zasledili, je plan urbanizirati kar 70 % prebivalstva (P.J. 2013). Urbanizacija je pomembna in koristna, saj zmanjšuje stopnjo brezposelnosti na podeželju in s tem posledično dviguje kakovost in dohodke drugim kmetom. Ljudje se namreč selijo v mesta z namenom iskanja zaposlitve v nekmetijski dejavnosti, saj želijo pridobiti nova znanja, ki bi jih lahko pozneje v svojem domačem okolju izkoristili. Tak način delovanja privede do posledičnega večanja gospodarstva, saj ljudje v mestih iščejo stanovanja, sredstva za preživetje in drugo, kar pa povzroči pospešeno gospodarsko rast, saj se tako rekoč povečujejo potrebe ljudi.

Urbanizacija izpostavi tudi pomembnost šolanja, saj je izobraževanje v mestih veliko boljše kot pa na podeželju. Dogaja se, da se veliko kmetov iz mesta preseli nazaj na podeželje, kjer išče nove možnosti za uspeh. Pri tem sta jim novo znanje in spoznanje s tehnologijo samo v prednost, saj imajo dobra izhodišča, da odprejo svoja podjetja in na ta način pripomorejo k dodatnemu razvoju podeželskega območja, s tem pa omogočijo poslovanje tudi kmečkega prebivalstva. Na ta način je krog sklenjen in gospodarstvo se povečuje, hkrati pa tudi gospodarska moč države.

4.4 Politika odpiranja

Skozi zgodovino je veljal zaprt tip gospodarstva. V času ustanovitve Ljudske republike Kitajske pa je politika zapiranja doživela svoj vrhunec. V 70. letih 20. stoletja se je narod vedno bolj začel zavedati svoje omejenosti na domače gospodarstvo in tehnološke zaostalosti za drugimi državami, zato je Kitajska začela dajati velik poudarek na tehnološki napredek. V času po letu 1978 se je država začela postopno odpirati tujemu trgu in zunanjemu svetu, trgovini in obenem tudi kapitalu. Pomembni dejavniki so postali posebna odprta območja in ekonomske cone, ki so služili kot izhodna točka v svet, vendar Ferfila (2011, 844–871) izpostavlja, da so bila ta območja mišljena kot »obljubljena dežela« za tuje investitorje. Ta gospodarska območja so bila oproščena davkov, imeli so boljšo infrastrukturo in bili deležni državnih subvencij.

Glavni cilj gospodarskih območij je bil izvoz in hkrati naj bi šlo za aktivno promoviranje uporabe tujega kapitala, pospeševanje razvoja zunanje trgovine, pridobivanje novih delovnih mest, sodobne tehnologije, nove poslovne priložnosti in ideje (Saje 2006, 186). Obenem so pričakovali, da bodo ta območja postala središča vsega razvoja in nove tehnologije, a se to ni povsem uresničilo. Postala so območja tekstilne industrije in potrošnih dobrin. Z oblikovanjem posebnih gospodarskih območij so povsem zgrešili svoj glavni cilj in dejansko je prišlo do posledic, ki so obsegale gospodarstvo, politiko, kulturo in socialo. Območja so postala zanimiva predvsem tistim, ki so želeli izkusiti drugačno življenje (Ferfila 2011, 844–871).

Čeprav posebna gospodarska območja niso požela veliko uspeha, pa so »reforme in politika odpiranja omogočile razcvet zunanje trgovine, ki je popeljal Kitajsko v fazo hitrega razvoja. Če podrobneje pogledamo rast zunanje trgovine, so spremembe res zanimive. Leta 1979 je zunanja trgovina znašala 27,7 mrd. USD, kar je 6 % kitajskega BDP in le 0,7 % celotne

svetovne trgovine. Leta 1985 je narasla na 70,8 mrd. USD, kar predstavlja 20 % kitajskega BDP in 2 % celotne svetovne trgovine, leta 2003 pa je dosegla vrtočlavih 851,2 mrd. USD. Od leta 1978 do 2003 se je trgovina povečala za več kot 30-krat. Leta 1978 je bila glede na obseg zunanje trgovine na 32. mestu na svetu, leta 2004 na 3. mestu« (Saje 2006, 186–187), danes pa je na 2. mestu.

Pomembno vlogo v odpiranju zunanje politike pa je imela tudi priključitev v Svetovno trgovsko organizacijo (STO). Odločilno leto je bilo 2001, ko se je po 15 letih pogajanj tej mednarodni organizaciji končno priključila. Vstop v to trgovsko pomembno organizacijo pa ni bil brez posledic, kitajsko prebivalstvo se je namreč moralo prilagoditi in sprejeti številne ukrepe. Eden izmed njih je bil znižanje carinskih dajatev, zavezati so se morali k spoštovanju in nediskriminaciji, omejiti so morali subvencije domačim kmetom in treba je bilo omogočiti neoviran dostop tujih investitorjev. Pričakovali so, da bo po vstopu v STO zunanja trgovina stagnirala, vendar so bili v zmoti. Še bolj so se odprli svetu in predvsem tujim investicijam ter si tako zagotovili nova delovna mesta. Politika priključitve mednarodni organizaciji Svetovne trgovine je imela pozitivne vplive na domača kitajska podjetja, saj se je izvoz (tudi uvoz) povečal zaradi nižjih carinskih dajatev (Saje 2006, 187).

Gospodarski razvoj države ima na preostali svet velike posledice, saj so s svojo politiko odpiranja in ekonomskim razvojem dosegli, da se je močno povečala količina poceni delovne sile in tudi surovin. Posledično so se znižale plače, znižali pa so se tudi drugi stroški proizvodnje, saj so države preselile svoje proizvodne obrate na Kitajsko. Pri tem so določene države doživele močno nazadovanje v razvoju, hkrati pa so se zaradi visoke produktivnosti kitajskega izvoza znižale cene številnih dobrin (Li 2010, 120–123).

Sprejete reforme in politika odpiranja so dale prebivalstvu novo moč in zagon. Preostali svet lahko le opazuje neverjetno moč in razvoj te države, ki bo po napovedih postala najmočnejša gospodarska sila sveta.

5 SODELOVANJE SLOVENIJE IN KITAJSKE

5.1 Značilnosti sodelovanja med državama in pomembni bilateralni sporazumi, ki to sodelovanje urejajo

V tem delu diplomskega dela se bomo posvetili predvsem sodelovanju med Slovenijo in Kitajsko na gospodarskem področju. Na začetku bodo izpostavljene značilnosti sodelovanja med državama, nato pa se bomo posvetili pozitivnim in negativnim vplivom na naše gospodarstvo ter v zadnji točki še na obete v prihodnje.

»Kitajska bo v šestih letih gospodarsko prehitela ZDA. Do leta 2049, ko bo država slavila 100. obletnico ustanovitve Ljudske republike Kitajske, pa bo azijska velesila postala najpomembnejša država na svetu« (STA 2013). Velja za drugo največje gospodarstvo na svetu in ima značilnost hitro rastočega trga, ki sooblikuje svetovno gospodarstvo. Hkrati je država postala izredno zanimiva za slovenska podjetja. To zanimivost izkazuje predvsem kot dobra naložbena lokacija ter kot močen izvozni in uvozni trg. Veliko slovenskih podjetij se je odločilo za investicije v državi in veliko se jih za ta korak še odloča. Vendar je treba poudariti, da z vsem tem sodelovanjem in delovanjem obstajajo določene značilnosti, na katere se je treba temeljito pripraviti. Predvsem je treba upoštevati kulturne in jezikovne razlike, pomembno pa je tudi, da najdemo tistega pravega poslovnega partnerja, s katerim bomo uspešno poslovali in mu hkrati zaupali. Moramo biti potrpežljivi in prilagodljivi, saj kitajski trg velja za zelo raznolikega, kompleksnega in ekstremno konkurenčnega. Po navedbah, ki smo jih zasledili v več člankih, je velikost trga ocenjena na kar 1,3 milijarde, zato je priložnosti za slovenska podjetja več kot dovolj. Trgov za investicije je dovolj in za lažje usmeritve je kitajska vlada naredila program do leta 2015, v katerem so strateško določeni sektorji oziroma industrije, v katere priporočajo vlaganja. To so zelena tehnologija, na katero daje Kitajska velik poudarek, nova generacija storitev ITK, biotehnologija, oprema za izdelavo končnih izdelkov, alternativni viri energije, novi funkcionalni materiali, vozila z novimi tehnologijami, hkrati pa priložnosti vidijo še v zdravstvenih panogah (STA 2014).

V strategiji nastopa slovenskega gospodarstva na kitajskem trgu (1999, 22–25) so navedeni dejanski nameni slovenskih podjetij pri investicijah na kitajskem trgu:

- povečanje izmenjave tehnologij s kitajskimi podjetji,
- povečanje skupne proizvodnje za kitajske in druge trge,

- povečanje izmenjave tehnologij s kitajskimi podjetji,
- spremljanje kitajskega gospodarskega razvoja in povezovanje z državami EU,
- pospeševanje skupnega razvoja, tako slovenskega kot kitajskega,
- pospeševanje razvoja tehnologije v okviru znanstveno-tehničnega sodelovanja,
- dopolnjevanje institucionalnih okvirov sodelovanja med državama,
- proučevanje možnosti za regionalno usmerjanje slovenskega gospodarstva na Kitajskem in izkoriščanje ugodnih pogojev za nastop v gospodarskih conah pri projektih v srednji in zahodni Kitajski ter
- podpiranje ustanavljanja predstavništev slovenskih podjetij na Kitajskem in izboljšanje podpore države pri nastopu slovenskega gospodarstva na Kitajskem.

Ulaga v svojem prispevku Kako prodajati na kitajskem lokalnem trgu izpostavlja dejstvo, da kitajsko gospodarstvo letno zraste do 10 %, s čimer posledično raste oziroma se povečuje tudi srednji sloj. To v številkah pomeni, da se poveča za nekaj milijonov letno.

Srednji sloj predstavljajo poslovneži, inženirji, strokovnjaki, zaposleni v tujih podjetjih, vsem je skupno, da želijo denar potrošiti tako, da so opaženi, da se uveljavijo v svojem krogu in da manifestirajo svojo naravnost k varovanju okolja. Slovenska podjetja lahko uspejo predvsem v plasmaju polizdelkov v avtomobilski, strojni in elektro industriji, z inovativnim pristopom ter s prenašanjem drobne, a pomembne tehnologije in know-how pristopom. Na ta način se slovenska podjetja, skupaj s kitajskimi partnerji, vključijo v boj za novo-nastajajoči srednji sloj kitajskih potrošnikov. (Ulaga 1999, 22–25)

Naslednji dve tabeli prikazujeta izvozno in uvozno gospodarstvo v letu 2013. Po podatkih, ki so navedeni v Tabeli 1, lahko vidimo, da so najbolj izvoženi električni proizvodi oziroma stroji in njihova oprema, zraven sodijo še aparati za snemanje ali reprodukcijo slike in zvoka ter deli in pribor za te izdelke (glej Tabelo 5.1). Najbolje uvoženi proizvodi iz Kitajske v letu 2013 pa so prav tako električni proizvodi, aparati za snemanje ali reprodukcijo slike in zvoka (glej Tabelo 5.2) itd.

Tabela 5.1: Slovenski izvoz v Kitajsko v letu 2013 po skupinah proizvodov (v 1.000 EUR):

Delež	EUR	Skupina proizvodov
32%	41.186	Električni stroji in oprema ter njihovi deli, aparati za snemanje ali reprodukcijo slike in zvoka ter deli in pribor za te izdelke
20%	25.991	Jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave, njihovi deli
14%	17.282	Plastične mase in proizvodi iz plastičnih mas, kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume
4%	4.507	Optični, fotografski, kinematografski, merilni, kontrolni, precizni medicinski ali kirurški instrumenti in aparati, njihovi deli in pribor
3%	3.869	Kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume
3%	3.621	Železo in jeklo

Vir: Bilateralni ekonomski odnosi s Slovenijo (2014)

Tabela 5.2: Slovenski izvoz v Kitajsko v letu 2013 po skupinah proizvodov (v 1.000 EUR):

Delež	EUR	Skupina proizvodov
32%	41.186	Električni stroji in oprema ter njihovi deli, aparati za snemanje ali reprodukcijo slike in zvoka ter deli in pribor za te izdelke
20%	25.991	Jedrski reaktorji, kotli, stroji in mehanske naprave, njihovi deli
14%	17.282	Plastične mase in proizvodi iz plastičnih mas, kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume
4%	4.507	Optični, fotografski, kinematografski, merilni, kontrolni, precizni medicinski ali kirurški instrumenti in aparati, njihovi deli in pribor
3%	3.869	Kavčuk in proizvodi iz kavčuka in gume
3%	3.621	Železo in jeklo

Vir: Bilateralni ekonomski odnosi s Slovenijo (2014)

Z vstopom Slovenije v EU leta 2004 se je okrepila in razširila možnost sodelovanja med državama tudi v okviru obstoječega dialoga med Kitajsko in EU. V tem letu je skupna blagovna menjava prvič dosegla pol milijarde USD, pri čemer je slovenski izvoz na Kitajsko dosegel 40 milijonov USD, medtem ko tudi pri uvozu iz Kitajske velik del predstavljajo izdelki iz slovenskih podjetij na Kitajskem. S tem lahko rečemo, da je

gospodarsko sodelovanje med državama prešlo v zrelo fazo z dobrimi možnostmi za nadaljnji razvoj v skladu s sodobnimi trendi, ki smo jim priča v procesu globalizacije. Na političnem področju med državama ni odprtih problemov, saj smo vse od vzpostavitve diplomatskih stikov priča razvoju dobrih odnosov, pri čemer je Slovenija za Kitajsko primer države, ki je zelo uspešno izpeljala tranzicijo in privatizacijo, to pa so tudi na Kitajskem še vedno zanimive in aktualne teme. (Saje 2006, 136)

Na tej točki je treba izpostaviti tudi pomembne bilateralne sporazume, ki urejajo gospodarsko sodelovanje med državama (Izvozno okno 2014):

- Uredba o ratifikaciji skupne izjave o vzpostavitvi diplomatskih odnosov med Republiko Slovenijo in Ljudsko republiko Kitajsko,
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ljudske republike Kitajske o izogibanju dvojnega obdavčevanja in preprečevanju davčnih utaj v zvezi z davki na dohodek (BCNIDO),
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ljudske republike Kitajske o gospodarskem sodelovanju (BCNGS),
- Zakon o ratifikaciji sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ljudske republike Kitajske o spodbujanju in vzajemni zaščiti investicij (BCNSZI),
- Uredba o postopku pridobitve uvoznega dovoljenja za uvoz določenih izdelkov s poreklom iz Ljudske Republike Kitajske po vstopu Republike Slovenije v Evropsko skupnost,
- Uredba o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju na področju zdravstva in medicine med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ljudske republike Kitajske,
- Zakon o ratifikaciji sporazuma o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ljudske republike Kitajske (BCNIKZ),
- Zakon o ratifikaciji sporazuma o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Ljudske republike Kitajske (BCNZZT) ter
- Akt o nasledstvu sporazumov nekdanje Jugoslavije z Ljudsko republiko Kitajsko, ki naj ostanejo v veljavi med Republiko Slovenijo in Ljudsko republiko Kitajsko (BCNNSNS).

Ferfila utemeljuje gospodarsko prevlado države na podlagi treh dejavnikov, ki so po njegovem mnenju odločilno vplivali na to. To so: delovna sila, predelovalna industrija in trg.

Kitajska ima ogromen trg in poceni delovno silo, kar pa je dobro izkoristila, saj je na tej osnovi izgradila konkurenčno pridelovalno industrijo (Ferfila 2011, 844–871).

5.2 Ali lahko govorimo o pozitivnem ali negativnem vplivu na naše gospodarstvo?

Hitra rast kitajskega gospodarstva ima za Slovenijo velik vpliv, tako pozitiven kot tudi negativen.

Gre za hitro rastoči nabavni in potencialno največji prodajni trg, ki pa ga omejuje pomanjkanje surovin, energije in finančnega servisa. Kitajska je za Slovenijo nujnost, potrebujemo njen trg. Posredno bomo na Kitajskem lahko zniževali stroške lastnih izdelkov in storitev in tako izboljševali konkurenčnost lastne ponudbe. Na Daljnem vzhodu smo neprepoznavni. Če bi nam uspelo na Kitajskem kot največji državi Daljnega vzhoda in vodilni gospodarski sili, bi nam laže in hitreje uspelo tudi na drugih trgih Daljnega vzhoda (Japonska, Indonezija, Koreja, Filipini ...). (Avberšek 2005)

Pozitivne spremembe bodo v ponudbi in v ugodnejših cenah, negativne posledice pa bodo predvsem v zaposlenosti v domači obrti in industriji. To pa je problem, saj slovenska podjetja svoje proizvodne obrate selijo na Kitajsko zaradi nižjih stroškov surovin in nižjih stroškov delovne sile. To je za podjetja dobro, saj s tem povečajo svoj dobiček in lahko več kapitala vlagajo v nove tehnologije, nove proizvode in nove raziskave, s katerimi pa povečajo svojo konkurenčnost na kitajskem trgu in drugih trgih. Najbolj priporočljivo je, da se podjetja organizirajo v proizvodnjo določenega sestavnega dela, ki ima pomembno vlogo v končnem produktu, saj s tem tako rekoč več pridobijo, ker se kitajska podjetja povežejo z njimi zato, da bi ta element oziroma sestavni del pridobili. Na ta način malo slovensko podjetje konkurenčno ne ogroža te večje multinacionalke.

Industrija nima močnega vpliva le na izvozno in uvozno gospodarstvo, pač pa ima velik vpliv tudi na okolje, na katero največkrat ne pomislimo kot na negativno posledico hitre ekspanzije ene države, ki na veliko onesnažuje. »Prebivalci Kitajske so imeli več stoletij rahločuten odnos do okolja. Na Kitajskem je na prebivalca ena tretjina svetovnega povprečja orne zemlje in le ena četrtnina svetovnega povprečja sladkovodnih virov. Biološka zmogljivost Kitajske je

le 0,8 hektara na prebivalca oziroma 45 % svetovnega povprečja. Ranljiv ekološki sistem Kitajske je zdaj pod močnim in vse močnejšim pritiskom kitajske kapitalistične akumulacije in je dobesedno na robu propada« (Li 2010, 187).

Država velja za eno izmed bolj onesnaženih na svetu in zaseda 16. mesto od 20 najbolj onesnaženih. Imajo konstantno pomanjkanje vode, veliko deželnih rek pa je onesnaženih do te mere, da so že nevarne (Gifford 2007, 20). Zaradi težke industrije in velike porabe premoga ter povečane proizvodnje cementa je Kitajska ena vodilnih proizvajalk emisij ogljikovega dioksida, ki pa je največji sovražnik sodobne družbe in znatno prispeva h globalnemu segrevanju ozračja. Razvoj težke industrije je po besedah Fishmana (2005, 142) prehitel. In čeprav spodbujajo k ekološkim ukrepom in k razvoju ter odkrivanju alternativnih virov energije, pa to ni dovolj. Nimajo možnosti za nadzor nad onesnaženim okoljem, zato je edino upanje preostalega sveta v mednarodnih sporazumih. Ti bi morali oblikovati enotne kriterije sankcioniranja onesnaževanja po vsem svetu. Fishman še poudarja, da gre za dolgotrajen proces z veliko komplikacijami, vendar je nujno potreben.

5.3 Sodelovanje v prihodnosti

Za povečanje gospodarskega sodelovanja kitajskega naroda z drugimi, predvsem z narodi držav Srednje in Jugovzhodne Evrope, se je država odločila že leta 2012, torej pred dvema letoma. Med trgovskim sodelovanjem Slovenije in Kitajske imamo že več let zaporedoma primanjkljaj in tako je tudi letos (2014). V prvih štirih mesecih letošnjega leta smo iz Kitajske uvozili za 190 milijonov evrov blaga, tja pa smo izvozili le 45 milijonov evrov. Po navedbah Đerićeve v članku Dela z naslovom Slovenija premalo izkorišča priložnosti na zunanem trgu (Đerić 2014) so prej navedeni podatki zadosten dokaz, da naša podjetja ne izkoriščajo dovolj priložnosti na kitajskem trgu. Hkrati pa poudarja še, da imajo na tem trgu največ možnosti za uspešno izpeljano poslovanje podjetja z visokokakovostnimi izdelki najvišjega cenovnega razreda. Takšni podjetji sta na primer Elan in Gorenje.

Kitajska vlada dobro opazuje svetovno okolje in poslovanje ter možnosti za vlaganje v našo državo. V Sloveniji vidi možnosti investiranja predvsem na področju infrastrukture in logistike. Sem spadajo gradnja dodatnega kontejnerskega terminala v pristanišču Luka Koper, cestno-železniška povezava oz. gradnja nove proge Koper-Divača, ki bi bistveno povečala pretok blaga, in letališča. Zainteresirani so tudi za povezavo s slovenskim podjetjem T-2 iz

Maribora, s katerim so leta 2010 že podpisali memorandum. Priložnosti za investicije vidijo tudi na področju brezžične tehnologije, v proizvodnji vozil nove generacije, vzpostavitvi mreže postaj za napajanje hibridnih in električnih vozil, obnovi starih energetskega objektov in gradnji novih (Repovž 2012). Najnovejša investicija, ki jo bomo pridobili, pa je nova tovarna za proizvodnjo baterij, kar bo dobro vplivalo na naše gospodarstvo, saj bo štajerska prestolnica dobila 150 novih delovnih mest (STA 2014).

6 ZAKLJUČEK

Kitajska je država, ki postavlja nove smernice in vpliva na hitrost razvoja drugih narodov. V današnjem času Kitajska velja za državo, ki predstavlja gonilo gospodarskega razvoja.

Za temo diplomskega dela sem se odločila povsem naključno. Ob branju članka o investiciji države v naše gospodarstvo me je tematika pritegnila, zato sem se odločila podrobneje poglobiti v razvoj kitajskega gospodarstva. Omejila sem se na moderno obdobje od leta 1911 naprej, saj bi me daljše časovno obdobje preveč zaneslo izven zgodovinskega pregleda razvoja gospodarstva. Da bi prišla do nekih zaključkov, sem si postavila raziskovalno vprašanje, ki se glasi: Katere politične odločitve in zunanje okoliščine so določale razvojne reforme kitajskega gospodarstva?

Najpomembnejši odločilni dejavnik, ki je vplival na začetek razvoja kitajskega gospodarstva, je bila tradicija. Glavna smer v tej tradiciji je bil konfucianizem, ki gre v čas pred našim štetjem. Njen glavni utemeljitelj je bil filozof Konfucij (551–479 pr. n. št.), čeprav sam sebe ni imel za filozofa, ampak bolj za učitelja in pridigarja. Glavna ideja, na kateri je temeljila njegova smer, je bila, da bi narod živel v miru in sožitju. Toda skozi pregled literature sem opazila, da država pravzaprav ni živela v nikakršni slogi in miru. Ves čas so potekali boji za prevlado nad državo. Do leta 1911 je ta temeljila na dinastijah, po letu 1911 pa je prišlo do padca zadnje dinastije in oblikovanja republike. Po smrti začasnega predsednika republike je prišlo do prvih hitrih gospodarskih odločitev, ki so vplivale na razvoj. Pospešili so razvoj kapitalističnih sektorjev, predvsem v priobalnih mestih, in s tem dali zagon za ustanavljanje prvih bank. To obdobje hkrati velja za obdobje vojaških mogotcev, ki so iskali dobrobit samo zase, in ne za celoten narod.

Opazimo lahko, da je vzhodna civilizacija čisto nasprotje zahodne civilizacije. Vzhodna velja za izrazito tradicionalno, medtem ko zahodna velja za bolj moderno. Kitajska tradicija je imela pomembno vlogo v poznejšem razvoju države, tako na gospodarskem področju kot tudi na političnem in družbenem. Kot že omenjeno, je konfucianizem del te tradicije, saj je odločilno vplival na razvoj družbenih institucij v državi. To lahko vidimo v izjemno tradicionalnem kitajskem narodu, saj se je tradicija v državi prenašala kot celota ustaljenih navad, ki jih kitajski narod uporablja in zagovarja verjetno še danes. Na tem mestu se nam porodi vprašanje, če je prav tradicija dejavnik, zaradi katerega je država uspešna. Lahko

predpostavimo, da je eden izmed dejavnikov, ki je vplival na poznejše rodove in dal ustrezno iztočnico za nadaljnji razvoj in potek dogodkov.

Drugi pomembni dejavnik, ki ga je treba izpostaviti in ki je prav tako vplival na gospodarsko-politično moč države, je vzpon komunizma na Kitajskem. Ta je za seboj potegnil vrsto dogodkov, ki so pripeljali do sprejetja reform leta 1978. Povod za razvoj komunizma je bil želja po rešitvi kitajske države izpod imperialističnega jarma. Želeli so doseči predvsem miselni zasuk. V ospredje so postavili dolgo časa zapostavljene kmete in zatirane delovne množice. Prišlo je do razhajanj zaradi podpiranja kmetov in delavcev, zato sta se v komunistični stranki razvili dve smeri. 1. oktobra 1949 je prišlo do ustanovitve Ljudske republike Kitajske. Šlo je za čas politične obnove, kjer so vso pozornost namenili ekonomski rehabilitaciji nove države. Samo v treh letih so vzpostavili delovanje industrije in kmetijstva na predvojno raven. Pomembno vlogo pri stabilizaciji države so imeli petletni plani, s katerimi bi spodbudili razvoj trga. Rezultati prve petletke so bili osupljivi, saj je povojna industrija zrasla za 18 %, kmetijska pa za 4,5 %. Vendar se kljub vsemu niso mogli izogniti slabim vplivom. Privedlo je do pospešenega razvoja birokracije in zaostanka konkurence, zato je zaradi notranjih problemov prišlo do upočasnitve rasti in moči države. Mao Zedong se je zavedal, da je treba državo razviti na drugačen način, zato je začel z osveščanjem ljudi. Menil je namreč, da je družbena nadgradnja glavni povzročitelj slabega stanja v državi. Državo je želel popeljati v moderno socialistično dobo, kar pa je bil povod za nastanek kulturne revolucije. Glavna usmeritev v kulturni revoluciji je bil politični boj in dejansko je gospodarstvo spet obstalo, saj je bilo to samo sredstvo za doseg političnih ciljev. Kmetijska proizvodnja je stagnirala, proizvodnja v nekmetijskih sektorjih pa se je močno zmanjšala. Vendar vse ni bilo tako črno-belo, kot se zdi na prvi pogled. Kulturna revolucija je tudi pospešila uvoz tuje tehnologije, saj so se povečale zahteve po tehnološkem napredku. Pričelo pa se je tudi oblikovanje prvih osnov za pozneje sprejete reforme oziroma modernizacije. Pomembno vlogo je odigrala radikalna struja Banda četverice, ki se je zavzemala za spremembo osnovne računске enote in nasprotovala širjenju centralnega planiranja in uporabi tuje tehnologije. S svojimi idejami in delovanjem je ovirala delovanje kitajske vlade. Po letu 1976 in po padcu Bande četverice so modernizacijski program ponovno oživel. Vse skupaj so nadgradili s štirimi modernizacijami, ki so bile dokončno sprejete in potrjene leta 1978, ko se je za kitajsko državo začelo novo obdobje. Glavni razlogi za sprejetje reform so bili odprava revščine, pomanjkanje dobrin in zaostanek v razvoju. Reforme so zajele štiri področja delovanja. To je bilo kmetijstvo, kjer so kmetom dali v

obdelovanje zemljo na podlagi pogodbe, v kateri so jasno opredelili, kakšen delež mora določena družina dati državi. Vsak presežek pridelave so kmetje lahko porabili zase ali pa prodali, zato se je kmetijstvo pobralo. Industrijo so poskušali oživetiti na enak način kot kmetijstvo, in sicer s sistemom industrijske odgovornosti. Na podlagi sklenjene pogodbe podjetje določen delež nameni državi, preostalo pa investira, kot samo želi. Pomembna je postala urbanizacija oz. preseljevanje ljudi v mesta, saj so s tem pridobili novo delovno silo, hkrati pa se je povečala tudi kupna moč države. Najpomembnejša pa je bila vsekakor zunanja politika. Brez zunanje politike oziroma politike odpiranja kitajska država ne bi bila tako močna, kot je danes, saj s svojim delovanjem izvozi ogromne količine proizvodov. Pomembno vlogo v kitajski zunanji politiki je imela tudi Svetovna trgovska organizacija (STO), s katero pa se je po priključitvi leta 2001 izvoz še bolj povečal.

Komunizem na Kitajskem je imel pomembno vlogo pri uveljavljanju enakopravnosti v družbi. S tem so dosegli, da proizvodnja ni bila več v zasebni lasti, pač pa je bila lastnina v rokah celotnega naroda. To je bila pametna poteza, saj je narod postal družbeno še bolj odgovoren in tudi zadovoljen. S komunizmom so verjetno želeli doseči predvsem miselni obrat, po katerem bi se izničila nasprotja med intelektualci in kmeti. Kljub dobrim osnovam se je komunizem znašel pod vprašajem, saj so vladale elite, ki so si prisvajale večinski delež. To pa se dogaja še danes, čeprav dejanja niso tako očitna, saj se skrivajo za kupom birokracije. Pomen kulturne revolucije, ki je trajala vse od leta 1966 pa do 1976, je bil že omenjen, treba pa je izpostaviti, da revolucija ni dosegla svojega namena. Z njo so želeli uničiti stare kulturne vrednote in vpeljati nov sistem, a na gospodarskem področju so dosegli ravno nasprotno. Močno se je povečal uvoz tuje tehnologije in pričeli so se oblikovati temelji za pozneje sprejete reforme. Prav te pa so bile odločilni preobrat v kitajskem gospodarstvu, ki danes velja za drugo najmočnejše gospodarstvo na svetu. Z reformami so želeli odpraviti revščino, kar jim je tudi uspelo. Na to je odločilno vplivala izvozna politika, s katero so zagotovili vse večji priliv kapitala. S povečanjem kapitala so dosegli izboljšanje tehnologije, povečali pa so tudi kupno moč državljanov. Po prebrani literaturi lahko zaključimo, da sta to glavna dva dejavnika, ki vplivata na moč kitajske države.

Ne smemo mimo dejstva, da ima gospodarski razvoj države negativne posledice na preostali svet, saj se je močno povečala količina poceni delovne sile, ker so države preselile svoje proizvodne obrate na Kitajsko. Pri tem je prišlo do močnega nazadovanja nekaterih držav. Danes se situacija počasi spreminja, saj je gospodarsko druga najmočnejša država sveta, ki bo po napovedih ekonomistov kmalu prevzela položaj vodilne, pričela s sodelovanjem z drugimi

državami. Sprejeli so načrte vlaganja in investiranja v druge trge. Za lep primer lahko vzamemo situacijo pri nas: država bo investirala in v Sloveniji pričela z izdelovanjem baterij, kar je odlična novica, saj bo delo dobilo več sto ljudi. A na tem mestu je treba omeniti tudi vpliv na okolje. Kitajska velja za eno izmed bolj onesnaženih držav na svetu, saj znatno prispeva h globalnemu segrevanju ozračja. To bi lahko omejili samo z mednarodnimi sporazumi, ki bi veljali za celoten svet. Gre za dolgotrajen, vendar zelo nujen proces z veliko komplikacijami. Kitajska država vidi možnosti za vlaganje tudi na infrastrukturnem in logističnem področju. Zanimanje so izkazali za izgradnjo novega kontejnerskega terminala v Luki Koper, ki bi pripomogel k povečanju ladijskega prometa, s tem pa bi verjetno povečali tudi vlogo Slovenije v Evropi.

7 LITERATURA

1. Avberšek, Alenka. 2005. Kitajska na pohodu. *Podjetnik*, 11. januar. Dostopno prek: <http://www.podjetnik.si/clanek/kitajska-na-pohodu-20051101> (6. avgust 2014).
2. Ce Tung, Mao. 1969. *Kitajska revolucija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Č., S. 2014. Kitajski trg izziv tudi za slovenska podjetja. *Delo*, 31.marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel/kitajski-trg-izziv-tudi-za-slovenska-podjetja.html> (5. avgust 2014).
4. Černe, France. 1988. Reforma na Kitajskem z mojimi očmi. *Naši razgledi* 37 (4): 125–126.
5. Derić, Ljiljana. 2014. Slovenija premalo izkorišča priložnosti na kitajskem trgu. *Delo*, 31. julij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel/slovenija-premalo-izkorisca-priloznosti-na-kitajskem-trgu.html> (5. avgust 2014).
6. Eberhard, Wolfram. 1966. *Zgodovina Kitajske*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
7. Ferfila, Bogomil. 2011. Kitajske reforme. *Ekonomika javnega sektorja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Fewsmith, Joseph. 2010. *China today, China tomorrow: domestic politics, economy and society*. Lanham: Rowman& Littlefield.
9. Fishman, Ted C. 2005. *Kitajski izziv: vpliv nove velesile na Evropo in svet*. Ljubljana: Orbis.
10. Fraser, Ian. 2012. *Gauging China`s Economic Future: fair to middling*. Dostopno prek: <http://www.qfinance.com/blogs/ian-fraser/2012/03/05/gauging-chinas-economic-future-fair-to-middling> (5. avgust 2014).
11. Gifford, Rob. 2007. *China road: a journey into the future of a rising power*. London: Bloomsbury.
12. Hsü, Immanuel C.Y. 2000. *The Rise of Modern China*. Oxford: Oxford University.
13. *Izvozno okno*. Dostopno prek: <http://www.izvoznookno.si/> (5. avgust 2014).
14. J., P. 2013. *Selitev 250 milijonov Kitajcev iz podeželja v mesta*. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/svet/2013/06/selitev_250_milijonov_kitajcev_iz_podezelja_v_mesta.aspx (4. avgust 2014).
15. L., T. 2014. Zanimanje Kitajcev za naložbe v Sloveniji je precejšnje. *Delo*, 2. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel/zanimanje-kitajcev-za-nalozbe-v-sloveniji-je-precejsnje.html> (6. avgust 2014).

16. Lam, Willy Wo-Lap. 1995. *China offer Deng Xiaping: The Power Struggle in Beijing Since Tiananmen*. Singapore: John Wiley & Sons.
17. Li, Minqi. 2010. *Vzpon Kitajske in propad kapitalističnega gospodarskega sveta*. Ljubljana: Sophia.
18. Repovž, Erika. 2012. Veliki naložbeni apetiti Kitajske razvojne banke. *Delo*, 2. marca. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/veliki-nalozbeni-apetiti-kitajske-razvojne-banke.html> (6. avgust 2014).
19. Rošker, Jana S. 2010. *Odnos kot jedro spoznanja: Kitajska filozofija od antičnih klasikov do modernega konfucijanstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
20. Saje, Mitja. 1994. *Zgodovina Kitajske: obdobje Qing. Od tradicionalne do moderne Kitajske*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
21. --- 2004. *Zadnja dinastija in izzivi sodobnosti: zgodovina Kitajske od vdora Mandžurcev do ustanovitve ljudske republike*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
22. --- 2006. *Sodobna Kitajska: Politični in gospodarski razvoj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
23. STA. 2013. Kitajsko gospodarstvo po domači napovedi do leta 2019 pred ZDA. *Reporter*, 12. januar. Dostopno prek: <http://www.reporter.si/svet/kitajsko-gospodarstvo-po-doma%C4%8Di-napovedi-do-leta-2019-pred-zda/13772> (5. avgust 2014).
24. --- 2014. Kitajci tik pred izbiro lokacije za mariborsko tovarno baterij. *Avtofinance*, 4. avgust. Dostopno prek: <http://avto.finance.si/8807219/Kitajci-tik-pred-izbiro-lokacije-za-mariborsko-tovarno-baterij> (4. avgust 2014).
25. Sung, Chinmei. 2011. Foreign Direct Investmen in China in 2010 Rises to Record \$ 105,7 Billion. *Bloomberg*, 18. januar. Dostopno prek: <http://www.bloomberg.com/news/2011-01-18/foreign-direct-investment-in-china-in-2010-rises-to-record-105-7-billion.html> (7. avgust 2014).
26. Šalamon, Tomaž, Aleš Rojec in Neda Brglez. 1971. *Zgodovina revolucij XX. stoletja*. Ljubljana: Komunist.
27. Theen, Rolf H.W. in Frank L. Wilson. 1996. *Comparative politics: an introduction to seven countries*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
28. Ulaga, Ljubo. 1999. Kitajska – nič več prezrti velikan. *Podjetnik* 15 (8): 22–25.
29. Wang, Menqkui. 2006. *China's Economy*. Peking: China Intercontinental Press.
30. Zhang, Wei-Wei. 2012. *Where is China going? New Challenges and Perspectives of China*. Beijing: Foreign Languages.